

R. N. Cons. Quia in quaestionibus juris hęc argumentatio non tenet; nam retrorsio est in multis. Sic potest testator jure suo testamentum mutandi non uti; nequit tamen juri suo mutandi testamentum renunciare valide. Potest uxor, mortuo marito, non exigere dotem; non tamen juri illam exigendi renunciare potest; ut omnibus certum est. Potest minor non petere restitutionem in integrum, ergo etiam renunciare juri illam petendi; quod saltem communis negat sententia. Possunt partes litigantes non exigere juramentum calumnię; ergo et juri exigendi renunciare possunt. Negat hoc rursus communis auctorum; idem igitur in presenti dixeris. Ac ratio est, quia, utrum quis jus habeat, vel utrum jus existat, non dependet ab eo, cui jus datum; sed ab eo, qui concessit, cui privatus et subditus suo pacto nihil derogare potest. Igitur toto cęlo diversa sunt: *renunciare juri ipsi*, et *jure non uti*, sive renunciare in executione solum et tacite. *Idem responde*, si dicatur: potest filiusfamilias ipso facto renunciare senatusconsulto, nimirum solvendo debitum, cum ex dictis solutum non repetat; ergo et per pactum renunciare suo juri: fallit enim ex iisdem causis consequentia; nam facto renunciare est idem, ac tacite, vel in executione. Ac proinde etiam uti nolenti filio salva manet perpetua exceptio.

Dices 2^o. Potest mulier renunciare senatusconsulto Velleiano; ergo et filiusfamilias Macedoniano. Ante responsionem

Observe: Senatusconsultum Velleianum esse pariter beneficium juris, concessum mulieribus, quo statuitur, *ne fidejussionis nomine ab his petitio, neve in eas actio daretur*. Utuntur hoc beneficio femine bona conscientia, eaque velut exceptione actionem oppositam elidunt, L. 9. ad S. C. V. ubi dicitur, quod *senatusconsultum de intercessionibus mulieris obligationem efficacem esse non sinat*. Competit etiam hęc exceptio hęredibus, fidejussori, et procuratori mulieris. Non tamen competit mulieri 1. si fidejussit in rem suam, eam faciendo meliorem. 2. Si intercessit pro causa pia. 3. Si sine intercessione pro alio solvit, vel donavit. 4. Si intercessionem elapso biennio reiteravit. 5. Si in dolo versata est, ac creditorem ad contrahendum induxit fraude; e. g. fingens se in rem suam fidejubere; nam, ut ait L. 5. C. ad S. C. V. *senatusconsulto infirmitati, non calliditati mulierum consultum est*. Nunc

R. D. Ant. Mulier potest renunciare senatusconsulto Velleiano, hoc est, potest eo non uti, sicque renunciare in executione C. Potest renunciare juri sibi ea lege concesso N. Sicque inter utrumque senatusconsultum par ratio est. Igitur ipso actu uti non tenetur. Itaque expediuntur omnia juris axiomata hic objici solita; velut: *invito beneficium non datur*, L. 69. ff. de R. J. item: *quilibet renunciare valet ei, quod pro se noscitur introductum*, c. 23. de Regular. tum: *unicuique licet contemnere hęc, quę pro se introducta sunt*, L. 41. ff. de Minorib. et similia.

Demum ex hac ipsa renunciatione tacita, dum senatusconsulti beneficio in executione non utitur filiusfamilias, ita satis solidum formatur argumentum contra adversarios. Licet filiusfamilias exceptionem senatusconsulti in judicio non opposuerit, itaque illi renunciaverit tacite; potest tamen adhuc, post sententiam condemnatoriam, opponere eandem in judicio per claram L. 11. ff. de S. C. M.; ergo etiam, si expresse eidem renunciasset; taciti enim et expressi eadem vis est; ergo signum est, quod renunciatione expressa senatusconsulto non renunciet.

ARTICULUS IV.

AN ET QUANDO ERROR AC DOLUS, ITEM METUS VITIENT CONTRACTUS?

486. *Præmitto I.* Ad valorem contractus requiri consensum internum, ex dictis de ejus essentia constat. Et vero obligatio omnis, quę est in contractu, nascitur ex animo se obligandi; ergo ubi hic verus non adest, neque est obligatio. Animus hic in foro externo præsumitur; quia quisque præsumitur loqui, ut sentit, et debet. Consensus ille etiam deliberatus esse debet; nam per contractus restringis libertatem actionum tuarum; hoc vero nemo censetur nisi deliberate facere. Demum consensus externe manifestatus esse debet; nam contractus est actus humani commercii; ergo humano modo fieri debet, et manifestari exterius. Quæritur jam hic: an, et quomodo contractus per errorem, dolum, et metum vitietur, eo quod repugnare illa consensui videantur? Pro quo

Præmitto II. Error est deceptio, quę in contractu sine ullius culpa intervenit. Alius est *substantialis*, qui est vel circa rei, de qua contrahitur, substantiam, scilicet a contrahente aliter cognitę, quam est in se; vel circa naturam contractus; vel circa hujus motivum principale, ut: si emas vitrum, putans esse gemmam, est error circa substantiam: si vendam tibi agrum, sed putes me donare, error est circa naturam, id est hoc loco, substantiam ipsius contractus: si Caię promittas dotem, quia putas esse consanguineam, cum non sit, error est circa motivum principale. Alius *accidentalis*, qui versatur circa qualitatem accidentalem rei, vel contractus, vel motivi; sic si emas equum decennem, quem putas esse quinquennem, error est accidentalis circa qualitatem rei: si agrum, quem tibi trado, putes me debere ex testamento, cum debeam ex venditione, est error circa qualitatem contractus: si ducas Caiam, quia putas esse pacificam, cum sit rixosa, est error circa qualitatem motivi. Pręterea alius est *antecedens*, qui inducit ad contrahendum, quod alias non fieret, si de vitio constaret; unde et dicitur *dare causam contractui*. Alius *comitans*, qui quidem non movet ad contrahendum; facere tamen potest, ut alio modo contrahatur, e. g. ematur minori pretio. Inde dicitur *incidens in contractum*.

Dolus e contra est studiosa alterius circumventio: estque iisdem ex causis vel *substantialis*, vel *accidentalis*, ex quibus error. Pręterea alius est *verus*, qui vel confessione dolose agentis, vel ex indiciis certis deprehenditur. Alius *pręsumptus*, qui ex circumstantiis, etsi non ita manifeste, colligitur.

Præmitto III. Metus est trepidatio mentis, instantis, vel futuri periculi causa; L. 1. ff. quod met. caus. Alius est *gravis*, qui cadit in constantem virum, h. e. cum movet, ut faciat, quod alias non faceret; ut est metus mortis, atrocis cruciatus, infamię publicę, jacturę bonorum, etc.; sive hęc mala quis timeat sibi, sive liberis, parentibus, uxori; juxta quosdam etiam fratri et sorori. Ad metum gravem referunt Doctores reverentialem, quo filius timet gravem offensam patris, religiosus Pręlati, subditus Principis. Alius *levis*, qui tantum potest movere animos molles, non constantes. Potest *levis* tamen esse *respective gravis* respectu personarum meticulosarum, quę

levibus etiam malis vehementius turbantur, ut pueri, feminae. Porro alius est *theologicè justus* (nam Jurisconsulti alias per justum intelligunt gravem) qui jure et licite; alius *theologicè injustus*, qui per nefas incussus est. Demum alius incussus *ab intrinseco*, ortus ex apprehensione metuentis, ut, cum quis votum concepit metu alicujus mali apprehensi; alius *ab extrinseco*; scilicet causa naturali alia, morali, vel libera incussus, puta, ab homine, tempestate, etc. Quæritur vero hic unice de metu ab extrinseco injuste incusso: nam si ab intrinseco sit, vel ab extrinseco juste tamen incussus, palam est, eum valori actus nihil officere.

487. *Dico I.* Error et dolus, circa substantiam vel rei, vel contractus, vel motivum principale, sive sit antecedens, sive comitans, nullum reddit contractum jure naturali et positivo.

Prob. Nam ad verum contractum essentialiter requiritur consensus liber: sed hic cum errore substantiali non habetur; nam, ubi error substantialis est, ignoratur substantia; nemo autem consentit in id, quod ignorat, vel non cognoscit; nec voluntas fertur in incognitum ex *L. 11. et 41. ff. de contrah. empt. L. 9. C. de J. et F. J.* ubi: *cum nullus sit errantibus consensus.*

Si dicas: L. 14. ff. de contrah. empt. dicitur emptionem rei inaurate pro aurea esse validam: atqui hic est error substantialis.

R. N. Min. Non erratur in substantia, sed quantitate auri, rei venditæ permixti. Tenetur tamen venditor in foro interno, si tali venditione emptorem læsit, servare indemnem. Nec huic *L. 14. adversatur L. 41. ff. eod.* ubi nulla pronuntiatur emptio, quando mensa argento cooperta venditur ignoranti pro solida argentea; nam juxta Interpretes disparitas est, quod rebus inauratis, vel inargentatis aurum, vel argentum, suo modo immixtum et infusum sit, ideoque qui rem inauratam emit pro aurea, non omnino erret in substantia; est enim moraliter unum corpus: quæ autem auro, vel argento cooperta sunt, his aurum, vel argentum immixtum, et infusum non sit, ac proin nec insit; suntque igitur duo physice et moraliter corpora; ideoque erratur in substantia, mensa enim interior nulla proprietate aurum est.

488. *Dico II.* Error et dolus accidentalis circa qualitatem, tam antecedens, sive dans causam contractui, quam incidens, vel comitans nullum reddit contractum irritum, id est, nec stricti juris, nec bonæ fidei. Et quidem de contractibus stricti juris quoad hoc inter omnes convenit; uti pariter, si error vel dolus sit tantum incidens, vel comitans. Quoad contractus igitur cæteros

Prob. Nam 1º. non irritantur jure naturali; quia in tali casu habetur sufficiens rei cognitio quoad substantiam, et consensus in eam; error autem et dolus accidentalis tanquam accessorium sequitur principale; ergo valet contractus jure naturæ, quia hoc non nisi rei cognitionem et consensum requirit. 2º. Nec jure positivo; hoc enim nullibi talem contractum irritat; sed potius declarat validum; sic enim *L. 10. ff. de contrah. empt.* valet auri emptio, si aurum deterius fuerit, quam existimaretur. Et *c. 18. de Sponsal.*

ignorantia circa qualitatem, etiam ex mendacio inducente ad contrahendum matrimonium, non impedit consensum requisitum.

Conf. 1. Si error accidentalis sine dolo partis alterius contigerit, contractus nequidem rescindi debet; sed reduci ad æqualitatem, *L. 2. C. de rescind. vendit.* Si vero intervenerit dolus, rescindibilis est, *L. 3. C. cit. et L. 3. C. de mutil. stipulat.* Hæc vero aperte supponunt, contractum talem valere; quod enim nihil est, rescindi non potest.

Conf. 2. Error et dolus accidentalis non irritant contractus stricti juris, ut fatentur adversarii; ergo nec contractus bonæ fidei; tum, quod solida ac sufficiens disparitas assignari non possit; tum, quod in his non minus, quam in illis causa, circa quam erratur, sit *extra contractum*; tum, quod jus naturæ differentiam inter contractus stricti juris, et bonæ fidei non agnoscat; sed ex bono et æquo definiat omnia; de jure vero positivo differentia illa quoad valorem non sufficienter probari possit.

489. *Obj. 1º. L. 7. pr. ff. de dolo malo*, qua dicitur, *nullam esse venditionem, si in hoc ipso, ut venderet, circumscriptus est.* Similiter *L. 16. ff. de Minorib.* ait Labbeo: *si minor circumscriptus societatem coierit; vel etiam donationis causa, nullam esse societatem, nec inter majores quidem.* Idem ferme edicitur, *L. 3. ff. pro socio.* ubi: *societas, si dolo malo, aut fraudandi causa coita sit, ipso jure nullius momenti est; quia fides bona contraria est fraudi et dolo.* Ac demum *L. 1. C. de rescind. Vendit.* dicitur: *malæ fidei emptio irritata est; ergo.*

2º. Deficit in hoc casu voluntarium requisitum circa qualitatem; si enim scivisses illam rei qualitatem, vel conditionem, non contraxisses. *Conf.* Causa namque et motivum contrahendi est ejusmodi qualitas; ergo si illa deest, deficit quoque voluntas contrahendi; vel ad summum adest voluntas solum conditionata contrahendi, si videlicet adsit illa qualitas.

3º. Fraus saltem et dolus nemini debent patrocinari; ergo deceptor non potest obligare innocentem. Item, bonæ fidei nihil est tam contrarium, quam fraus et dolus.

4º. Ideo dolus non vitiat contractum stricti juris; quia in hoc ob strictam interpretationem attenditur rigor conventionis; causa vero inductiva non curatur: ergo a contrario dolus vitiat contractum bonæ fidei; quia in hoc propter amplam interpretationem etiam causa consentiendi attendi debet.

5º. Potest emptor ita affici erga certam qualitatem rei, ut, nisi hæc in merce insit, nullatenus velit consentire in emptionem; quo casu si venditor dolose, vel erronee dicat, talem qualitatem merci inesse, quæ revera non est, contractus, ex defectu consensus, utique erit nullus; ergo error, vel dolus accidentalis dans causam contractui hunc vitiat.

Ad 1ºm. R. Ac quidem ad *L. 7.* ea loquitur de *minore*, qui dolo inductus a servo suo eundem vendidit servum sine auctoritate curatoris, vel decreto judicis; talis vero venditio nulla est. Vel responde, venditionem dici nullam quoad effectum, quia est rescindibilis. Ad *L. 16.* eadem est responsio, uti et ad *L. 3. pro socio*, quod nulla sit societas quoad *efficaciam et effectum*; quia ad arbitrium decepti rescindibilis est, et quidquid interest, a deceptore præstari debet, ac si nulla fuisset inita societas: nisi forte dicere malis, utramque legem de dolo *substantiali* procedere. Ad *L. 1. C. de rescind. vend.*

in hac vox *irrita* idem sonat ac *irritabilis*, vel rescindibilis. Constat ex ipso titulo de *rescindenda venditione*; rescindibilitas autem et rescissio valorem actus, qui rescindendus est, supponunt; quia, quod nihil est, rescindi quomodo potest? Et quidem ea lege sermo est de contractu metu gravi injuste extorto, quem valere paulo post dicemus.

Ad 2^{um}. R. N. Ant. Nam 1^o. accessorium debet sequi principale; et contrahentes non solent intentionem restringere circa qualitates: 2^o. et maxime, actus ille voluntatis non est actu, nequidem virtualiter; sed tantum *adesset*, si sciret hanc qualitatem deesse; cum autem hæc conditio non impleatur, nihil operatur, nec impedit consensum actualem et absolutum, qui actu adest. Et vero alias plerique contractus nulli essent. Præterea retorsio est in contractibus stricti juris.

Ad 3^{um}. R. 1^o. retorquendo rursus in contractibus stricti juris.

R. 2^o. *Quoad 1^{am}. p. C. Ant. N. Cons.* Licet enim ex contractu deceptor jus aliquod consequatur et actionem; quia tamen hæc infirma sunt, et inefficacia, deceptor non prosunt. *Quoad 2^{am}. p. D.* Bonæ fidei, id est, sinceritati et candori *C.* prout hic bona fides sumitur *N.* Hic sumitur pro interpretatione ex æquo et bono; non pro sinceritate, et dictamine recto conscientiæ. Ut vero hoc bonum et æquum obtineatur, satis est, deceptorem naturaliter et civiliter obligari ad compensandum omne damnum, et præstandum, quidquid interest, non fuisse deceptum.

Ad 4^{um}. R. N. Causal. Sed ratio hæc est, quod scilicet in contractu stricti juris consensus sit simpliciter voluntarius circa objecti substantiam; licet secundum quid, nimirum quoad accidentalialia, involuntarius; at eadem ratio pro contractibus bonæ fidei pugnat, ut quoad hoc nulla sit in his contractibus differentia: præsertim cum divisio hæc in contractus stricti juris, et bonæ fidei legislatori fere arbitraria sit.

Ad 5^{um}. C. Ant. N. Cons. Casus enim, quo quis consensum positive qualitati certæ alligat, hæcque defecerit, excipitur; certum enim tunc est, contractum jure naturali nullum esse; eo quod simpliciter tunc desit consensus, jure naturali ad verum contractum requisitus. Ideoque hoc casu qualitas dicitur transire in substantiam; ac dolus, vel error accidentalialis fieri substantialis.

490. *Dico III.* Contractus initi ex metu levi injuste incusso valent jure naturali et positivo; nec possunt rescindi sive in foro Ecclesiastico, sive civili.

Prob. 1^a. p. Nam metus levis imprimis consensum liberum non tollit; ergo contractus jure naturæ valet. Deinde jure canonico hi contractus dicuntur tenere, *c. 4. et 6. de his, quæ vi metuque.* Et *L. 184. ff. de R. J.* vani timoris justa excusatio non est. Adde *L. 7. ff. quod met. caus.*

Prob. 2^a. p. Ex iisdem *CC.* et *LL.* aliisque plurimis, quibus ex tali metu contrahentibus negatur actio; tum, quod talem metum passi non possint conqueri de injuria, cum illum potuissent contemnere; tum, ne fora litibus non necessariis obruantur.

491. *Dico IV.* Etiam contractus ex metu gravi ab extrinseco injuste incusso validi sunt spectato jure naturæ, ac regulariter de jure positivo.

Prob. 1^a. p. Quia quod est simpliciter voluntarium ad firmandum contractum de jure naturæ sufficit: atqui contractus, tali ex metu initus, est simpliciter voluntarius; ergo. *Maj.* patet; quia de jure plus non requiritur ad valorem contractus, quam ut sit voluntarius. *Min. prob.* Quia talis (si rationem non turbet, quod supponitur) non tollit cognitionem finis, objecti, circumstantiarum; imo nec inclinationem voluntatis; cum potius faciat, ut metum patiens velit aliquid facere ad evitandum malum, quod metuit. Sic metus amittendæ vitæ facit, ut viator velit latroni minitanti mortem dare aurum: ut mercator in tempestate velit projicere merces, et eligat harum jacturam potius, quam vitæ; ergo contractus, spectato jure naturæ, tali ex metu initus est voluntarius. Deinde si intrinsece mali quid facias ex quocumque demum metu, vere peccas; ergo agis voluntarie. Unde quoad jus naturæ non est hic magnopere in Doctoribus controversia. Igitur

Prob. 2^a. p. Textibus claris. *Pr. Inst. de Except. Si metu coactus stipulanti Titio promisisti, quod non debueras promittere, palam est, te jure civili obligatum esse, et actio, quæ intenditur, dare te oportere, efficax est; sed iniquum est te condemnari.* Eodem modo *L. 21. ff. quod met. caus.* sonat: *Si metu coactus adii hereditatem, puto me hæredem effici; quia quamvis, si liberum esset, noluissem; tamen coactus volui.* Adde *L. 4. §. 33. de doli mali et met. except.* tum plerasque *Concl. sequenti*, quibus *irritandi, rescindendi* ejusmodi contractus dicuntur; irritabilitas enim sicut rescindibilitas, ex supradictis, actum subsistere et integrum sive validum supponunt.

Dixi: Regulariter, excipi enim debent 1^o. Matrimonium, *c. 13. de sponsal.* vid. etiam *Tractat. nostrum de Ord. et Matrim. hic. 2^o.* Professio religiosa, *c. 4. de his, quæ vi.* 3^o. Promissio quævis facta ab eo, qui tenetur in carcere eum in finem, ut promittat in gratiam ejus, a quo vi detinetur, *arg. L. 22. ff. quod met. caus.* 4^o. Absolutio a censuris, vel earum revocatio, *c. 1. de his, quæ vi in 6. 5^o.* Promissio, et traditio rerum Ecclesiæ, ac juramentum de illis non repetendis, *c. 2. Jurejur.* 6^o. Acta tutoris inviti, vel per vim retenti, *L. 1. ff. de auctor. Tutor.*; licet quoad hoc quidam dissentiant.

492. *Dico V.* Ejusmodi tamen contractus sunt ad arbitrium metum passi irritabiles; etiamsi metus fuisset incussus ab aliquo tertio, et non ab eo, quocumque est contractum.

Prob. 1^a. p. Ex variis utriusque juris textibus. *Ex jure Eanonico:* Sic *c. Abbas extra de his quæ vi*, dicitur, vi et metu facta debere revocari in irritum. *C. Ad audientiam. 4. de his, quæ vi met.* carere debent robore firmitatis, h. e. per judicium infirmata sunt, ut ex contextu patet. *Ex jure civili:* Sic *L. fin. c. de iis quæ vi.* venditiones, donationes per vim extortæ jubentur infirmari; est vero hic sermo de vi alteri illata, ut ex metu vendat, donet; non vero de vi proprie tali, quæ est omnimoda coactio, oblucente eo, qui vim patitur, ut, siquis manu tua violenter arrepta scribat te dissentiente; hæc enim vis, ex defectu consensus, reddit actum jure naturæ nullum. *L. si mulier 21. ff. de iis quæ vi, met. caus.* supra allegata: *coactus volui; sed per Prætozem restituendus sum.*

Pars 2^a. constat pariter ex *L. 14. §. 3. ff. quod met. caus.* In hac actione non queritur, utrum is, qui convenitur, an alius metum fecerit; sufficit enim hoc docere, metum sibi illatum, vel vim fuisse.

493. *Obj. I.* Est contra jus naturæ, ut injuria, qualis infertur per metum injustum, valeat ad obligandum sibi alterum. Item, ut injuriam inferens ferat commodum ex obligatione alterius; ergo.

Ad 1^{um}. R. *N. suppos. Antec.* non enim ipsa injuria, sed contractus, occasione injuriæ voluntarie initus, ad obligandum valet.

Ad 2^{um}. R. 1^o. Probas nimium; nequidem contractum metu levi injuste incusso extortum esse validum.

R. 2^o. *D.* Ut ferat commodum præcise ex injuria, quam intulit, veluti fur *C.* ex contractu, occasione injuriæ voluntarie inito. *subd.* commodum alienjus momenti firmum, et irrevocabile *C.* commodum fere nullius momenti, et ad arbitrium metum passi revocabile *N.* Si metum injuste inferens habeat aliquid commodi, hoc fere nullum est; quia est dependens ab arbitrio metum passi, cum is possit pro libitu revocare, et rescindere actum; inque hanc rescissionem consentire debet, etiam ex jure naturæ, qui metum intulit. Si vero per metum simul intulisset positivum damnum, tenetur iterum jure naturæ compensare, etiam ante sententiam judicis. Quod autem metum passus contrahat interim obligationem aliquam, ad libitum rescindibilem, mirum esse non debet, cum id ex ipso jure naturæ operetur consensus liber.

Dices: Saltem jus positivum debuisset irritare ipso facto tales contractus.

R. 1^o. Cum subsistant jure naturæ, cur positivum improbet?

R. 2^o. Jus positivum non irritando ipso facto contractus ejusmodi, non favet lædenti injuste; sed potius læso: nam si hic (ut in multis contractibus accidere potest, et diximus de sponsalibus, *Tr. de Sacr. Ord. et Matrim.*) e re sua fore viderit, potest lædentem compellere ad standum contractu, quo beneficio careret, si contractus ipso jure et facto esset nullus.

494. *Obj. II.* Si valeret contractus metu injusto extortus, ut promissio auri facta latroni mortem minitanti; ergo metum passus tenetur tradere promissum aurum; et consequenter latro habet jus ad illud: atqui hoc non; nam jus non potest nasci ex injuria.

R. *D. sequel. M.* Si non rescindat promissionem *C.* si rescindat *N.* Unde latro non habet jus firmum, sed dependens a læsi arbitrio.

R. 2^o. *D. etiam prob.* Jus non potest nasci ex injuria immediate et per se *C.* mediate, occasionaliter, et per accidens *N.* Jus latronis non nascitur formaliter ex injuria, ut ante dictum; ex hac enim nascitur irritabilitas actus; sed ex contractu, occasione injuriæ libere inito.

Urget: Ergo quamdiu non rescinditur promissio, latro habet jus ad petendum aurum: sed hoc dici non potest; nam illa ipsa petitio est actio injuriosa; non datur autem jus ad actionem injuriosam.

R. *C. illat, sed prob. D.* Est actio injuriosa, quamdiu promissio non rescinditur *N.* tunc enim injuriosam passus censetur consentire. Si rescinditur *C.* tunc enim cessat latronis jus.

Si replicas: Latro non acquirit dominium auri sibi traditi.

R. *D.* Firmum et irrevocabile *C.* infirmum, ex arbitrio metum passi revocabile *N.* Tenetur restituere ante sententiam et rescissionem; non ex defectu juris, sed ob illatam injuriam, quæ reparari debet, nec tamen, cum realis sit, aliter potest, quam restituendo, quantum extorsit.

495. *Obj. III.* 1^o. Locum non habet consensus, ubi coactio, vel metus intervenit, *c. 14. de Sponsal.* 2^o. Nihil consensui tam contrarium est, quam vis, et metus, *L. 116. ff. de R. J. Ac 3^o.* metus æquiparatur dolo, *c. 28. de Jurejur.*: atqui dolus saltem substantialis contractum facit nullum, ex dictis supra.

R. 1^o. Ergo peccans ex metu, ut pejerans, non peccaret; quia, ubi consensus non est, neque peccatum esse potest. Item, nequidem valeret actio metu justo extorta.

R. 2^o. *et ad 1^{um}.* *D.* Non habetur consensus, in quantum hic est voluntarius et liber simpliciter *N.* in quantum est spontaneus *C.*

Ad 2^{um}. *D.* Metus est contrarius consensui, ut spontaneus est *C.* ut voluntarius simpliciter et liber *N.*

Ad 3^{um}. *D.* Metus æquiparatur dolo, prout dolus latius sumptus omnem læsionem injustam significat *C.* dolo specificè sumpto, prout doli nomine venit fraus, et circumscriptio *N.* Deinde *disparitas* est; quia, cum dolus substantialis occultet objectum, tollit utique consensum in illud; neutrum facit metus. Hinc etiam juramentum, gravissimo metu extortum, validum dicitur, *c. si vero. 8. de jurejur.* modo alias sine peccato observari possit; nec tendat in damnum animæ vel proximi. Potest tamen illius peti relaxatio. Et in hoc sensu intelligi debet, *c. cum contingat. 28. eod.* juramentum vi extortum non esse servandum; scilicet mediante relaxatione, vel absolutione.

496. *Obj. IV.* 1^o. Ut transferatur dominium per contractus lucrativos, mere gratuitos, debet esse voluntas liberalis, donantis, promittentis, legantis, commodato aut precario dantis: atqui voluntas non erit liberalis, quando donatio, promissio extorquetur metu, *L. 1. ff. de Donat. 2^o. L. 5. C. de rescind. Vendit.* venditio metu extorta decernitur irrita: et *L. 6. §. ult. ff. de A. vel. O. hæred.* aditio hæreditatis. 3^o. Metum passo datur actio non tantum personalis; sed etiam rei persecutoria, realis, *L. 9. et 22. ff. quod. met. caus.*; ergo dominium rei metu traditæ mansit penes tradentem.

Ad 1^{um}. R. 1^o. Ergo et contractus talis metu justo extortus erit nullus.

R. 2^o. *N. min.* quia metus voluntarium, ac proin rationem voluntatis liberalis, non tollit simpliciter. Cæterum ejusmodi contractus metu extortus valere colligitur ex *L. ult. C. de his, quæ vi*, ubi donationes per potentiam extortæ jubentur infirmari; *L. 1. cit.* loquitur de donatione perfecta irrevocabili.

Ad 2^{um}. R. Quantum ad *L. 1.* jam responsio data est n. 486. in cujus confirmationem adde, quod in ipsa illa lege jubeatur Præses provinciæ interponere auctoritatem suam; ergo ante hujus sententiam venditio non erat omnino irrita.

Ad L. 6. cit. R. *D.* Aditio dicitur nulla ob metum *N.* ob defectum consensus simpliciter *C.* Ut enim in *cit. L.* habetur; hæres adiit *fallens*, id est, fecte, simulate, se adire tantum simulans. Alias enim talem aditionem valere invicte probatur ex *L. Si mulier. 21. ff. de iis quæ vi.* in *Concl. V. cit.*

Ad 3^{um}. R. *N. sequel.* Actio quod metus causa non ideo dicitur in rem utilis, quia res metu tradita manet in dominio tradentis metum passi; sed quia datur adversus quemcumque possessorem instar actionum realium; et

quia res ipsa per illam, mediante officio judicis recuperari potest; qui enim habet actionem ad rem recuperandam, rem ipsam habere censetur, *L. 13. ff. de R. J. et L. 52. ff. de A. R. D.* Ac proinde dum *L. 9. cit.* dicitur, rem adhuc esse in bonis metum passi, hoc ideo; quia nemo videtur exclusus ab illa re, quam Prætoris auxilio per restitutionem facile recuperare potest, *L. 5. ff. de in integr. Restit.*

ARTICULUS V. -

AN JURAMENTUM FIRMET CONTRACTUS JURE POSITIVO HUMANO NULLOS ET IRRITOS?

497. *Præmitto.* Certum est 1º, quod juramentum non firmet contractus jure naturali, vel divino irritatos; neque irritatos et prohibitos jure humano principaliter ob bonum publicum; neque si juramentum directe vergat in damnum tertii; aut si absque peccato servari non possit; cum juramentum nequeat esse vinculum iniquitatis, *c. 18. h. t.* Sicut et eos constat non firmari, quod jus humanum non solum irritat, sed etiam juramentum adjectum pronunciat nullum, ut quia de objecto turpi est. Præterea certum est 2º, valere quandoque juramentum, atque inducere obligationem religionis, nec tamen ab illo contractum firmari; ut contingit, quando contractus tantum ex parte creditoris, in cujus favorem juratur, turpitudinem continet. Ut, si juramento promittas, te usuras soluturum; etsi enim hoc juramentum valeat, obligetque ex religione promittentem; ipsam tamen promissionem nullo validat.

Tota igitur controversia ad eos contractus recidit, qui nullam turpitudinem sive ex parte objecti, sive subjecti continent, tamen a jure humano invalidati sunt principaliter et directe propter privatam quorundam utilitatem. Tales sunt: alienatio dotis; donatio inter conjuges; donatio ultra 500. solidos absque insinuatione; pactum, quo filia renunciat hæreditati paternæ; contractus pupilli et minoris absque auctoritate tutoris, vel curatoris; pactum, quo mulier consentit in alienationem dotis; promissio non revocandi testamentum, vel instituendi certum hæredem; fidejussio mulieris contra senatusconsultum Velleianum. De his igitur quæritur: An, si his adjiciatur juramentum, hoc illos firmet? Cujus quæstionis non est hic sensus: an tunc res conventa, vel promissa præstanda sit? certum enim est, præstari debere vi juramenti, ex obligatione religionis; sed istud quæritur: an juramentum habeat tantam vim ob reverentiam divini nominis invocati, ut actum jure invalidatum quasi reviviscere faciat, sive validum, ita ut non tantum juramentum pariat obligationem sibi propriam, scilicet religionis; sed etiam ipse contractus pariat obligationem propriam sibi, nempe justitiæ, quam alias non potuisset inducere, utpote jure nullus?

Hinc patet, multum interesse, ut sciatur, an juxta datum quæstionis sensum, juramentum ejusmodi contractus firmet, vel non? Si enim firmet; 1º. reviviscet obligatio justitiæ contractibus propria, alias quasi perempta, quæ nequit relaxari a Superiori Ecclesiastico, sicut ab eo potest relaxari obligatio religionis juramento inducta. 2º. Non poteris repetere solutum ex tali contractu, utpote solutum ex justitia. 3º. Obligatio illa, utpote realis et

justitiæ, transibit ad hæredes jurantis: contra vero hæc singula nulla erunt, si juramentum contractus non firmet.

498. *Dico.* Nunquam juramentum contractum invalidum, cui adjicitur, firmat. Ita hodie plures contra communem fere aliorum.

Prob. Optime negative; quia ex nullo capite vis illa juramenti probari potest. Nam 1º. non ex natura juramenti, et sic ex jure naturali; nam juramentum cum ex se sit invocatio divini nominis in testimonium, ipsius natura præcise est, parere obligationem religionis, non vero justitiæ virtutis distinctæ, extra lineam et spheram religionis; ut patet in juramento, quod adjicitur pacto solvendi usuras; valet enim hoc, non tamen firmat promissionem ex parte promittentis, *c. 6. de Jurejur.* 2º. Neque ex jure positivo; tale enim non est assignabile, cum canones omnes et leges, quæ contra afferri possunt, commode explicari possint, quod præcise velint, juramentum producere obligationem, sed sibi propriam religionis, atque ex hac servari debere, quod erat nulliter promissum, quin convalescat pactum, vel promissio præcedens, ac inducat obligationem justitiæ, cujus exemplum et retorsio aperta est in juramento solvendi promissas usuras. Igitur jure naturali potius standum est, quod juramento vim nullam, præterquam religionis, tribuit.

499. *Confirm.* In primis jus civile hanc vim juramento non tribuit; imo in variis legibus, nisi hæc benigne explicentur, minorem etiam juramento vim indulgere videtur, quam oporteat, *L. non dubium §. C. de LL.* ubi Imperator nullum pronunciat pactum, quod contra legem fit, additque; neque stipulationem hujusmodi tenere, nec sacramentum admitti, hoc est, juramentum, *L. 56. pr. ff. de Fidejussor. et Mandatorib.* sic edicit: *Si quis pro eo, qui libertus non esset, et operas præstaturum se jurasset, fidejussor erit, non tenebitur.* Similia reperies *L. 42. §. 4. de Legat. I.* et alibi. Quin *L. 7. §. 16. ff. de Pact.* generaliter ait: *quoties pactum a jure communi remotum est, servari hoc non oportet; nec jusjurandum, ad hoc adactum, ne quis agat, servandum.* Sed etsi etiam Imperator voluisset hanc vim addere juramento, non potuisset, cum hoc actus mere spiritualis sit, dispositioni Imperatoris non subjectus.

Deinde neque jus canonicum hanc vim addere juramento voluit; non enim verosimile, aut credibile est, quod Pontifex beneficium juris civilis personis miseris et infirmis in materia mere temporali indultum, voluerit tollere, dando juramento vim, quam ex natura sua non habet. Imo, extra saltem territorium Pontificium, non potuit; quia quoad materiam mere profanam, in qua nullum intervenit peccatum, se illa potestas non extendit, proinde nec juramento addere vim potest, quam de se non habet, validandi contractus, quos potestas politica æquis justisque ex causis voluit esse invalidos. Potest equidem Pontifex vim et naturam declarare juramenti; nusquam vero declaravit hanc esse vim propriam juramenti, ut contractus faciat convalescere, pariantque obligationem justitiæ.

500. *Obj. I. L. minor. I. C. si advers. Vendit. ubi: Si minor 25. annis emptori prædii cavisti, nullam de cætero te esse controversiam facturum;*